

gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde çevre sorunları üzerinde düşünceler

S. EROL ULUĞ
Dr. İnş. Yük. Müh.

Nüfus artışı ve teknolojiadaki gelişmeler, çevre kirlenmesi problemlerini gün geçtikçe daha belirgin hale getirmektedir.

Gelişmiş veya gelişmekte olan birçok ülkede, konuyla ilgili birçok verilerin hâlâ belirlenmemiş olmasına rağmen, sağlığı tehdit eden durumların ortaya çıkmasıyla, konunun devamlı olarak ortamı meşgul ettiğini görmekteyiz.

Bazı ülkeler, çevre kirlenmesi problemlerini belli başlı milli davaları arasında mütalâa ederek, bu sahada çalışmalarını reorganize etmektedirler.

Bu çalışmalarda insan ve çevresi üzerindeki araştırma ihtiyaçlarının belirlenmesi ön sırayı teşkil etmektedir.

İnsan ve çevresini etkileyen problemler çok çeşitlidir, fakat, su hava ve toprak kirlenmesi, çevredeki fiziki faktörler, endüstrilerin tesirleri ve artık ve gıda problemleri en önde gösterilebilmektedir.

Birçok ülkede ana sebep olarak aşırı nüfus artışı, şehirleşme ve endüstrileşme tesiriyle yoğunlaşan nüfusun, sıvı ve katı atıklarının toplanma, zararsız hale getirilme ve atılmalarının en önemli bir mesele olarak ortaya çıkmasını söyleyebiliriz. Gelişmekte olan ülkelerde ise, şehirlerin ekserisinde, kanalizasyon, toplama ve tasfiye sistemlerinin yetersiz olması, su, hava ve toprak kirlenmesine yol açmaktadır. Bu ülkelerde, sağlık, ıktisadi gelişme ve toplumun sosyal gelişmesi bu sebeplerle de tehdit altında bulunmaktadır.

Bugün bazı gelişmiş ülkelerde bile, aşırı derecedeki hava kirlenmesi, produktiviteyi sınırlaması dolayısıyla, sosyal ve ekonomik gelişmeyi azaltan bir faktördür. Çevre kirlenmesi problemlerinin geniş kapsamlı oluşu teknik ve ilmi bilgilerin toplanıp, değerlendirilme ve ilgililere duyurulmasını temin edecek ve neticede pratik çözüm yollarını araştırarak teşkilâtlara ihtiyaç göstermektedir. Daha ileri safhada uluslararası işbirliğine de ihtiyaç vardır. Burada şunu belirtmek lazımdır ki, çevremizin kirlenmesine karşı koruyucu tedbirlerin alınması ilk başta Kalkınma Planlarında yer alacak esaslar dahilinde milli cabala-

rımızla olabilir. Planlarda yer alan hususların kanunî müeyyidelerle desteklenmesi gereklidir. Çevre problemlerini ele alacak, rasyonel, sistematik ve teşkilâtlar arası işbirliğini temel alan bir girişim lazımdır.

Çevre problemlerinin insanların çevrelerini değiştirmeye başlamalarıyla başladığını düşünürsek buldukları çözüm yollarının da pratik ve bir ekonomik yük olmak yerine bir gelişme ortamı olarak kabul edildiğini ve yakın gelecekte de tabii degradasyon yoluyla artıklarımızdan yeni kaynaklar, tatbik edilen proseslerde yeni iş sahalarının ortaya çıkabileceğini tahmin edebiliriz. Başlangıçta yapılabilecek hatalara rağmen, kısmen veya tamamen kendi kendince yeterli bir sistem kurmak mümkündür.

Kirlenme problemleri diğer afetler gibi, millî kalkınma çabalarına karşı çıkan meseleler arasında görülmektedir. Bunun yanında hızlı kalkınmada birçok çevre sorunu yarattığı hakikati ortadadır.

Bununla beraber, ekoloji bilginleri ve diğer ilgili çevre sorunları ile uğraşan ilim adamları, iyi bir planlama yapılsa, kalkınmanın zararlı tesirlerine engel olunabileceği ve ya çevrenin korunabileceği hususunda hem fikirdirler.

Gelişmekte olan ülkeler, kalkınma hedeflerine ulaşmakta kararlı bulunmaktadır. Gelişmiş ülkeler tarafından da bu sahada ekseriya destek gördükleri için, çevre kirlenmesi her iki taraf içinde alaka çekmektedir. Genellikle çevre problemlerine karşı düşünceler bu merkezde birleşmektedir. Bunun istisnası, kayıtsız şartsız ekolojik dengenin korunmasını temel alan görüştür. Fakat halen ekoloji ilmi, kirlenme problemlerinin zararlı tesirlerini tam ve emin olarak tahmin edecek bir yönteme girememiş bulunmaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerde, kirlenme problemleri endüstriyel kalkınmanın kaçınılmaz bir neticesi olduğundan, kalkınma planlarındaki görüşler ile, ekoloji ve tabii kaynakların korunmasına dönük bir düşünce tarzı hüküm sürmektedir.

Yine gelişmekte olan ülkelerde daha az endüstrileşme olmasına rağmen, biyolojik kirlenmeyi önleyici tasfiye sistemlerinin yeterince yer alması, kirlenme dolayısıyla ortaya çıkabilecek afetler yönünden gelişmiş memleketlerdekiyle mukayese edilebilir şartlar ortaya çıkabilmektedir.

Bu da tatbikata dönük araştırmalarla, kirlenme problemlerinin çözümü için basit ve ucuz sistemlerin geliştirilmesi gereğini ortaya koymaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerin, endüstrileşmiş ülkelerde kalkınma esnasında yapılan hatalardan ders alarak, daha iyi bir durumda olabilecekleri söylenebilir, bunun yanında ise, çevre sorunları konularında tecrübe edinilmemiş olması, personel ve diğer eksiklikleri de burada belirtmek yerinde olacaktır.

Endüstrilerin de bu konuda bir destek kaynağı olarak düşünülmesi yoluyla tabii kaynaklarımızın korunması, idamesi, standartların ve mesuliyetlerin ortaya çıkarılması, laboratuvar kontrolları, işletme, sürveyans sistemlerinin planlanması ve kordinasyonu başarılabılır.

Belediyelerin işbirliği olmadan çevre problemlerinin çözümünde gelişme kaydetmeye imkân yoktur. Belediyelerin sınırlı mali kaynakları da, kirlenme problemlerini yaratan endüstriler kadar karışıktır. Bu da çevre kirlenmesi problemlerine karşı savaşta birçok yol yanında işbirliğinin önemini belirlemektedir. Özellikle su kirlenmesi gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde çeşitli kirleticiler, bunların geniş kapsamlı oluşu muğlak durumlar arzemesi sebebiyle büyük bir problem olarak karşımızdadır. Kimyasal, fiziksel ve organik, radyoaktif ve hatta termal kirleticiler içme ve kullanma suyu yanında, endüstri ve zirai maksatlar için kullanılmakta olan suları bile kısmen veya tamamen kullanılmaz hale getirebilmektedirler. Bu tesirler artık gelişmekte olan ülkelerde de ortaya çıkmaya başlamıştır ve kalkınma planları hedeflerine karşı çıkan problemler arasındadır.

Çare olarak, az masraflı tasfiye tesisleri, artık sularının tekrar kullanılabilmesi için metodların geliştirilmesi, akarsular için su kalite ve standartlarının tesbiti, hukukî ve idarî hususların önemle ele alınmasını belirtebiliriz.

Gelişmekte olan ülkelerde diğer bir hususda, kurak bölgelerdir. Büyük şehir toplumlarına su ekseriya uzak mesafelerden getirilmektedir. Endüstriler, kısmen susuz alanlarda yer almışlardır. Kırsal alanlar dışında büyük su kullanma ihtiyacı ve atıkların akarsulara verilmesi problemi vardır. Kanalizasyon tesislerinin ise endüstrilerin ihtiyacına cevap verecek durumları yoktur.

Kirlenme problemlerinin yeterince kontrolü için, sorumlu bir teşkilâta ihtiyaç vardır. Bu suretle gerekli tedbirler alınabilir, kanunî müeyyideler uygulanabilir. Teknik ve idarî bölümleriyle böyle bir teşkilât sürveyans, kontrol, veri toplama, ve ilgililere duyurma, norm ve standartların hazırlanması gibi vazifeleri yürütebilir.

Toplumların su ve kanalizasyon tasfiye tesisleri, kirlenme problemlerinin kontrolü ile ilgilienmeleri endüstrilerin katkıda bulunmaları yeteneği önemlidir.

Kırsal alan nüfus yüzdesinin büyük olması halinde ziraî kirlenme problemlerinin de önemle kontrolü gerekmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde hızlı endüstriyel kalkınma, ziraî alanlardan gelen kirleticiler yanında, kısmen kırsal alanlarda da organik atıkların çoğalmasına sebep olmaktadır.

SONUÇ

Gelişmekte olan ülkelerde, kontrol edilmeyen su kaynaklarında ki kirlenmeler esaslı bir sağlık problemi olarak karşımızdadır. Tabii kaynaklarımızın korunması ülkenin ekonomik kalkınmasına tesir eden bir faktördür.

Su kirlenme kontrolü için finansman, metodları millî ekonomi içinde geliştirilmelidir.

Kalkınma planlarında halk ve hükümet seviyelerinde mevzuun ilgiyle ele alınmasını temin edecek hususların bulunması gereklidir.

Araştırma konularında ülke içinde ve dışında işbirliğine ihtiyaç vardır. Teknik personel için eğitim programları düzenlenmelidir.

Hava kirlenmesi kontrolü için ayrıca kontrol metodlarını, programları belirten bir el kitabı hazırlanmalıdır. Belli başlı hava kirleticileri için üst sınırlar belirlenmelidir.

Çevre kirlenmesi kontrolünde hijyenik (optimum) standartlar ile teknolojik açıdan fizibilite sınırları içinde olan ve ekonomi içinde kabul edilebilecek sınırlar mukayese edilerek açıklanmalıdır.

